

УДК 930.2:002:[005.92:004.63]:006.3/.8 (477)
DOI: 10.31866/2616-7654.13.2024.307129

ВІД КОНЦЕПЦІЇ ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТІВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ ДО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ АРХІВНИХ ТА БІБЛІОТЕЧНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Юрій Ковтанюк,
кандидат історичних наук,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
(Київ, Україна)
e-mail: y.kovtaniuk@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4120-1875

Для цитування:

Ковтанюк, Ю. (2024). Від концепції зберігання документів в електронній формі до нормативно-правової бази створення національних архівних та бібліотечних інформаційних ресурсів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 13, 99–115. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.13.2024.307129>

Мета статті – дослідити концептуальні засади щодо зберігання документів в електронній формі, зокрема електронних документів, цифрових документів та створення метаданих до них з урахуванням інтеграційних процесів щодо створення національних інформаційних ресурсів в архівній і бібліотечній сферах діяльності. Простежити тенденції щодо реалізації наявних концепцій, визначити кращі українські практики, виокремити недоліки та запропонувати можливі шляхи розв'язання проблеми.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано методи: теоретичні – сходження від абстрактного до конкретного, відображення дійсності в мисленні; емпіричні – спостереження, порівняння; комплексні – системного аналізу, синтезу та модулювання; спеціальні – графічний, компонентного аналізу; прогнозування.

Наукова новизна полягає у здійсненні системного міждисциплінарного порівняльного аналізу проблеми зберігання документів в електронній формі в архівах і бібліотеках для визначення напрямів розв'язання цієї проблеми на підставі виявлення єдиних вимог до подібних інформаційних об'єктів і процесів, зокрема в контексті ініціативи створення Національної електронної бібліотеки України, в яку пропонується інтегрувати інформацію про об'єкти національного надбання, що зберігаються в архівах, бібліотеках, музеях, а згодом дані і від видавців.

Основні висновки. За результатами дослідження слід констатувати, що найбільших успіхів у розбудові загальної системи від створення до передавання на постійне зберігання документів в електронній формі досягли українські архівісти. Важливою проблемою є розбудова системи «довготривалого зберігання», форму-

вання якої, на нашу думку, слід розпочинати з вимог до інформаційних об'єктів, якими вона наповнюватиметься. Це суттєво вплине на структуру і зміст метаданих, потрібних для керування цією системою. Тут слід скористатися успішним досвідом українських архівістів і бібліотекарів. Надактуальним завданням є доопрацювання за кращими вітчизняними і зарубіжними практиками Концепції створення Національної електронної бібліотеки України.

Ключові слова: концепція; зберігання документів; цифрові документи; електронна форма; електронний документ; метадані; майстер-копія; Національна електронна бібліотека; нормативно-правова база; електронне архівознавство.

ВСТУП

Слабкою ланкою на сьогодні в системі архівних і бібліотечних установ залишається важливий етап на шляху будь-якого документа в електронній формі, зокрема цифрового, – це його зберігання. Особливого значення це набуває для документів постійного та тривалого (понад 10 років) строків зберігання. Важливішим завданням архівних і бібліотечних установ завжди було забезпечення збереженості документів, у тому числі в електронній формі, цифрових. Чи є у архівістів і бібліотекарів концептуальне бачення щодо розв'язання цієї проблеми?

Мета статті – дослідити концептуальні засади щодо зберігання документів в електронній формі, зокрема електронних документів, цифрових документів та створення метаданих до них з урахуванням інтеграційних процесів щодо створення національних інформаційних ресурсів в архівній і бібліотечній сферах діяльності. Простежити тенденції щодо реалізації наявних концепцій, визначити кращі українські практики, виокремити недоліки та запропонувати можливі шляхи розв'язання проблеми.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У дослідженні застосовано методи: теоретичні – сходження від абстрактного до конкретного, відображення дійсності в мисленні; емпіричні – спостереження, порівняння; комплексні – системного аналізу, синтезу та модулювання; спеціальні – графічний, компонентного аналізу; прогнозування.

Дослідження виконано на інформації низки документів, що визначають переважно концепції та стратегії розвитку архівної й бібліотечної галузей на короткотермінову перспективу, у тому числі незатверджених, що перебувають у статусі проєктів. Досліджені методичні, нормативні та нормативно-правові документи, що створені безпосередньо або опосередковано для вирішення проблеми зберігання документів в електронній формі, цифрових документів, зокрема задля реалізації наявних концепцій і стратегій. Особливу увагу приділено проєкту Концепції створення Національної електронної бібліотеки України, що заплановано затвердити розпорядженням Кабінету Міністрів України цього року, та перспективам його реалізації, порівнюючи з успішною реалізацією Концепції планування життєвого циклу електронних документів, схваленої нормативно-методичною комісією Державної архівної служби України наприкінці 2011 року, доопрацьованої у 2012 році за результатами науково-дослідної роботи у напрямі електронно-документознавства та опублікованої в остаточному варіанті у 2013 році.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На жаль, більшість українських джерел декларативно визначають потребу щодо забезпечення надійного зберігання електронних даних, зокрема електронних документів, цифрових документів та електронних інформаційних ресурсів (*Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року* (Кабінет Міністрів України, 2016); *Стратегія розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2022–2025)* (2023), пункт 3; *Стратегія розвитку архівної справи на період до 2025 року, пункт 4 оперативної цілі 2.4 «Безпека архівів та архівних ресурсів»* (Державна архівна служба України, 2020, с. 14); *Концепція розвитку архівної справи до 2026 року, оперативна ціль 1.4 «Архіви та їх ресурси є захищеними»* (Державна архівна служба України, 2023, с. 6) *тощо*), або наводять досвід вирішення проблеми за кордоном. Однак широкого ґрунтового обговорення серед професійної архівної та бібліотечної спільноти теоретичних і практичних аспектів не спостерігається. Аналіз публікацій надає поодинокі випадки порушити проблему зберігання великих даних в українських архівах і бібліотеках, продовжують бути актуальними не менш важливі проблеми створення та руху документів в електронній формі, цифрових документів, а також надання доступу до них користувачів. Успішне вирішення проблеми надання доступу до документної інформації в електронній формі є певним індикатором у взаємодії архівів і бібліотек із сучасним інформаційним суспільством, якості послуг, що надаються користувачам.

Зрозуміло, що безвідносно до документної, переважно у формі цифрових копій документів, й описової інформації насамперед в електронній формі (метаданих) проблема зберігання великих даних і керування процесами, що стосуються цих даних, успішно вирішується в межах наукових досліджень з інформаційних систем та технологій. Готовими рішеннями рясніє ринок комерційних послуг. Однак пристосування таких рішень до архівної й бібліотечної справ без урахування потреб архівістів і бібліотекарів під час створення відповідних технологій часто призводить до компромісів, що більше нагадують пристосування архівів і бібліотек до готових рішень, що не можуть бути змінені або такі зміни потребують додаткових витрат. На нашу думку, для уникнення потрапляння в такі ситуації слід враховувати таке.

По-перше, без усвідомлення архівістами та бібліотекарями складності проблеми вартість її вирішення буде стрімко зростати. В умовах постійного недофінансування архівної та бібліотечної сфер діяльності такий підхід є практично нездійсненним і витратним у перспективі, зважаючи на потрапляння у залежність від конкретного рішення, виробника.

По-друге, без розуміння потреб архівістів і бібліотекарів спеціалістами з інформаційних технологій пропонувані рішення можуть не враховувати особливостей діяльності архівних і бібліотечних установ, бути занадто прагматичними. До прикладу, у 2009–2010 роках відбулася низка робочих нарад із питань архівного зберігання електронних документів, у яких взяли участь працівники Державного комітету архівів України, Головного управління державною службою України, Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, Центрального державного електронного архіву України та Закритого акціонерного товариства «Софтлайн». Від розробників програмного забезпечення тоді було отримано пропозицію щодо скасування експертизи цінності електронних доку-

ментів та постійного зберігання усіх управлінських документів України, зважаючи на тенденцію постійного здешевлення одиниці дискової пам'яті та невідомості щодо потреби в документній інформації у майбутньому. Вочевидь, це не перша спроба поставити для архівістів таку проблему. Однак слід зауважити, що отримана вона була від спеціаліста з іншої сфери діяльності та в його системі знань є цілком логічною і навіть аргументованою. Проте з такою позицією не можна погодитися, зважаючи, що Національний архівний фонд (далі – НАФ) у державних архівах складається переважно з управлінських документів, а в бібліотеках, які мають архівні та рукописні фонди, що оголошені законом часткою НАФ, – із документів установ, які не належать сфері державного управління і мають характер історико-культурологічної інформації та результатів наукової і творчої діяльності (Ковтанюк, 2024, с. 15–17), а також швидкість збільшення обсягів даних, зокрема, завдяки поступовому переведенню загального документообігу в електронну форму, що потребує значних видатків на створення сховищ даних великого розміру, краще датацентрів. Чітко окресленою є проблема зберігання такої документної інформації та метаданих до неї у межах чинної нормативно-правової бази України. Важко уявити, якщо б ця проблема сягнула запропонованих масштабів щодо зберігання усього масиву управлінської документації. Професійній архівній спільноті зрозуміло, що в цьому немає потреби, виходячи з незначущості більшої частки загального документообігу, що позначаються як документи тимчасового строку зберігання, та навіть повторюваності документної інформації в цьому масиві. Інше цікаве питання, яким іноді задаються професійні дослідники історії та яке постає з новою силою, що підкріплена вражаючою цифрою частки управлінської документації у складі НАФ: чи можемо ми дозволити, щоб історія документувалася лише в межах управлінської діяльності? Сутність такого становища визначена перекладанням обов'язку підготовки документів до передавання на постійне зберігання на юридичних осіб, в діяльності яких ці документи були створені (Ковтанюк, 2024, с. 15).

По-третє, виробники програмного забезпечення зацікавлені якнайменше змінювати свої продукти при їх впровадженні в діяльність юридичних осіб для зменшення витрат та збільшення прибутку. Здебільшого такий підхід ґрунтується на відсутності з боку споживачів їх послуг обізнаного та зваженого підходу, що визначається технічними вимогами до цих послуг, кінцевого програмного продукту та технічним завданням. Чим менше отримувач послуги (архів, бібліотека) спроможні висунути обґрунтованих вимог, тим краще виробнику. Зазначимо, що таким був довгий шлях повсюдного впровадження систем електронного документообігу (далі – СЕД) в державні органи.

Цікавим є наше спостереження за останні 15 років за трансформацією відносин працівників цих органів із виробниками програмних засобів – виробників СЕД. Рівень обізнаності працівників державних органів постійно зростає, що призводило до покращення можливостей та сумісності СЕД різних виробників, що сприяло загальній уніфікації електронного діловодства. Так, наступна зустріч із працівниками ЗАТ «Софтлайн» у травні 2015 року на конференції «Модернізація державного управління. Впровадження технологій електронного урядування» призвела до пропозиції з боку спеціалістів з інформаційних технологій змінити чинну нормативно-правову базу, що з'явилася наприкінці 2014 року (наказ Міністерства юстиції України від

11.11.2014 № 1886/5 (Міністерство юстиції України, 2014)) та була підготовлена архівістами. Згодом стало зрозуміло, що рушійною силою в цих відносинах стала та сама нормативно-правова база, що дозволяла висувати обґрунтовані вимоги до виробників СЕД щодо їх відповідності чинним регуляторним актам.

По-четверте, пропозиції застосування готових рішень від різних виробників, що з великою імовірністю можуть бути несумісними, призведе до потреби створення додаткових засобів для вирішення таких проблем. Так, Концепція створення Національної електронної бібліотеки України (далі – НЕБ) (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024с), що була представлена для обговорення на засідання тимчасової робочої групи з питань створення НЕБ (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2023) при Міністерстві культури та інформаційної політики України (далі – МКІП) 31.01.2024, пропонує саме такий підхід. Разом із самою Концепцією на розгляд було надано низку інших проєктів документів: *Положення про НЕБ* (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024d), *Регламент роботи НЕБ* (далі – Регламент) (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024f), *Загальні технічні вимоги до компонентів системи НЕБ* (далі – Загальні технічні вимоги) (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024b), а також *Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»* (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024e), що вноситься народними депутатами України. Згідно з *Планом роботи МКІП на 2024 рік* (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024a), до квітня повинен бути підготовлений проєкт розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції про створення Національної електронної бібліотеки» відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.03.2023 № 190-р «Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки» (Кабінет Міністрів України, 2023), а в ініціативному порядку МКІП відповідно до цієї Стратегії – до листопада підготовлено проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Національну електронну бібліотеку України». Також в ініціативному порядку до листопада – зазначений проєкт Закону України.

Жанр такого документа, як Загальні технічні вимоги, передбачає конкретизацію технічної складової реалізації концептуальних положень, що затверджуються відповідним актом на нормативно-правовому рівні. Проте цей документ не дає чіткого уявлення саме про реалізацію запропонованого міжгалузевого проєкту, а в більшості питань відсилає до інших документів, що передбачається розробляти у невизначений термін. Зазвичай наступним етапом після технічних вимог є підготовка технічного завдання для конкретного виконавця. Наведена у Загальних технічних вимогах і Регламенті графічна модель компонентів НЕБ (див. рис. 1) передбачає модульний принцип та в цілому відповідає моделі для відкритих архівних інформаційних систем (Reference Model for an Open Archival Information System – *OAIS Reference Model*) (OAIS Reference Model (ISO 14721), n.d.).

Під час засідання робочої групи було зазначено, що розробка НЕБ буде вестися покроково – від базових модулів до наступних, відсутність яких не критична для запуску системи. Можливо, саме тоді готуватимуться інші технічні вимоги, що дозволять надати відповіді щодо форматів, стандартів, стратегій, планів тощо

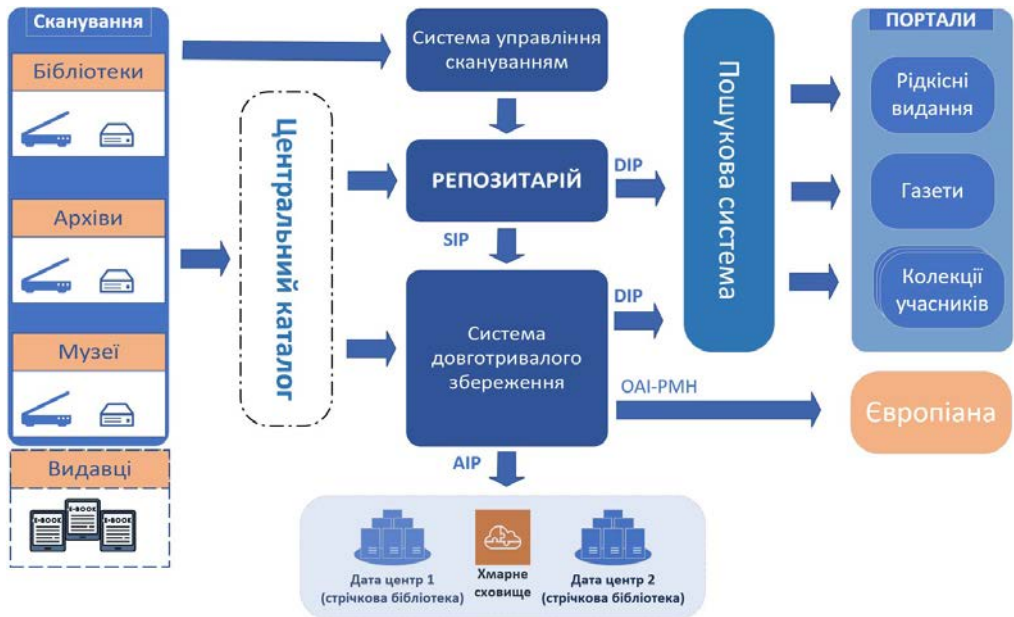

Рис. 1. Графічна модель компонентів НЕБ,
запропонована авторами Концепції створення НЕБ¹

системи «довготривалого зберігання», що, на відміну від репозитарію, залишились нерозкритими. Однак у деяких членів робочої групи, насамперед спеціалістів з інформаційних технологій, виникли зауваження до стратегії реалізації представленої Концепції, недоліки якої помітні у графічній моделі компонентів НЕБ. До основних, на нашу думку, слід віднести такі:

а) однією із ключових проблем для забезпечення керування усіма процесами в інформаційній автоматизованій системі є визначення структури і змісту метаданих. Саме ця описова інформація в електронній формі до об'єктів і процесів дозволяє автоматизувати діяльність архівістів, бібліотекарів і працівників музеїв. Чим краще буде виконана формалізація усіх процесів, що можуть бути формалізовані, деякі до певного рівня, тим кращого результату щодо автоматизації відповідного напрямку діяльності можна досягти створенням такої системи. У графічній моделі компонентів НЕБ можна побачити, що модуль «Центральний каталог» позначений штрих-пунктирною лінією. За роз'ясненнями авторів проекту Концепції, зокрема С. Доценка, заступника генерального директора з питань інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, це позначає, що такий модуль буде створено згодом, після інших модулів НЕБ. Більше того, у жодному із презентованих

¹ Наводиться тут без змін, зважаючи на відсутність у вільному доступі документів, розроблених тимчасовою робочою групою з питань створення НЕБ при МКІП (*Регламент роботи Національної електронної бібліотеки України. Додаток 1* (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024f.); *Концепція створення Національної електронної бібліотеки України* (Міністерство культури та інформаційної політики України, 2024с)).

документів проблема автоматизації каталогізації не розкрита, не кажучи про її вирішення. Водночас наприкінці пункту 1 розділу «Проблеми, що потребують вирішення» Концепції зазначено: «відсутність в Україні єдиних підходів до оцифрування, застарілість методів і стандартів каталогізації та створення метаданих часто унеможливує обмін створеним цифровим контентом як у межах окремих вітчизняних ресурсів, так і не дозволяє інтегрувати його в міжнародний інформаційний простір». На нашу думку, центральний зведений каталог повинен стати основою системи метаданих НЕБ. До того ж, він має бути узгодженим з архівними та бібліографічними стандартами. Саме з центрального зведеного каталогу слід розпочати створення НЕБ, що дозволить одразу отримати зрозуміле стратегічне бачення щодо створення метаданих для інших модулів або їх застосування із центрального зведеного каталогу як єдиного джерела вторинної інформації. Вочевидь, що це завдання є чи не найскладнішим. Проте відомо, що розпочинати розв'язання будь-яких завдань слід із найважчих;

б) за наведеними стрілочками на графічній моделі компонентів НЕБ простежується, що спочатку оцифровані копії потрапляють до репозитарію, а потім до системи «довготривалого зберігання». Однак для забезпечення збереженості документів організування їх оцифрування в архівах і бібліотеках усього світу ведеться відповідно до принципу майстер-копії: «один раз із найкращою якістю». Далі сповідується підхід виготовлення похідних із майстер-копій, насамперед для надання доступу до інформації оцифрованих документів переважно онлайн. Вочевидь, що практика оцифрування фондів приводить нас до організування певного виробничого процесу, що передбачає проміжне сховище, в якому із майстер-копій виготовляється фонд користування, не обов'язково одразу, зважаючи, що це інший процес. Саме із цього проміжного сховища, виробничого середовища, цифрові копії потрапляють у репозиторій і систему «довготривалого зберігання». Особливістю цієї системи, також із досвіду багатьох архівних і бібліотечних установ світу, є її недоторканість, ізольованість від інших складових загальної інформаційно-комунікаційної системи до часу настання інциденту з інформаційної безпеки, коли застосовуються регламенти відновлювання пошкодженої або втраченої інформації. Там само в системі «довготривалого зберігання» слід передбачити зберігання іншої важливої інформації, насамперед таких метаданих, як центральний зведений каталог;

в) не надається бачення щодо наповнення системи «довготривалого зберігання» інформацією. Зважаючи, що запропоновано реалізувати Концепції впродовж 2024–2028 років, вже створено власні значні масиви цифрових копій документів в архівах, бібліотеках і музеях та відбувається продовження цього процесу до часу запуску системи «довготривалого зберігання» НЕБ, чи доцільне і можливе створення загального сховища в Україні, зокрема у формі датацентру? Можливо, слід зосередитися на репозиторії як загальному хабі доступу до документної інформації в цифровій формі та створенні сучасної інформаційної пошукової системи на підґрунті метаданих подібно до функціонування таких систем, як Європіана (Europeana, <https://www.europeana.eu>)? Обмежити наповнення системи «довготривалого зберігання» лише тими установами, що не мають таких систем і не в змозі їх побудувати з об'єктивних причин? Крім того, що робити з майстер-копіями, що виготовлені за невідповідними вимогами для системи «довготривало-

го зберігання» НЕБ? На жаль, жоден із представлених документів не надає відповіді на ці питання;

г) також членами тимчасової робочої групи було висловлено низку зауважень щодо термінології, застосованої по всьому комплексу наведених вище документів, зокрема, щодо недоцільності введення у бібліотекознавство поняття «електронний документ», запропонованого у *проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»*. На нашу думку, це створить додаткову неузгодженість щодо застосування цього поняття у різних сферах діяльності та не надасть чіткої відмінності електронного документа, що створюється на підґрунті обов'язкових реквізитів (стаття 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» (Верховна Рада України, 2003)), і електронного документа, для створення якого включення обов'язкових реквізитів є необов'язковим. Та й «документна інформація» тут не визначається через поняття «реквізит». На відміну від управлінських документів, це будь-яка інформація. Однією із головних відмінностей таких документів з реквізитами і без них є застосування електронних підписів, зокрема кваліфікованих, використання яких постійно поширюється не лише у діловодстві. Тобто вони можуть застосовуватися для підтвердження авторства, юридичної сили та цілісності документної інформації не лише для управлінських електронних документів. Вважаємо, що доцільно в бібліотечній справі впроваджувати поняття «документ в електронній формі», що є ширшим за своїм значенням і повністю відповідає запропонованому визначенню у зазначеному проекті закону для «електронного документа».

По-п'яте, сучасні стратегії щодо постійного та тривалого зберігання документів в електронній формі, цифрових документів та метаданих полягає в застосуванні хмарних технологій. Для України це стає надактуальним у часи воєнного стану та постійної загрози щодо фізичного пошкодження або втрати оригіналів. Цифрові копії найкращої якості (майстер-копії) набувають на сьогодні не просто статусу джерела для створення цифрового фонду користування у різних форматах, а інформаційного об'єкта, що може замінити оригінал у випадку пошкодження або втрати цього оригіналу. Крім того, все частіше стали проводити дослідження щодо визначення вартості виготовлення та потрібних планових видатків для забезпечення їх зберігання, що перевищують зберігання оригіналів. Зважаючи, що на виготовлення цифрових копій високої якості потрібен значний час, виникає питання щодо переміщення фондів, особливо тих установ, що безпосередньо розташовані біля зони бойових дій. Нами проведено дослідження щодо цінності документів, що вартують переміщення, трансформації стратегії зберігання цифрових копій та метаданих у сучасних умовах і нормативно-правового підґрунтя для застосування хмарних технологій як способу розв'язання окресленої проблеми, зокрема за межами України (Ковтанюк, 2024, с. 24–26). Іноді можна почути думку фахівців щодо оригіналів документів: простіше вивезти, ніж повернути. Насамперед тут ідеться про вивезення фондів, окремих цінних документів за межі України, зважаючи, що безпечні місця на території України визначити складно, та на можливості сучасної летальної зброї. Це можна сприймати як обґрунтування позиції щодо відсутності загальнодержавного плану подібних переміщень, евакуації фондів архівів і бібліотек. Однак, враховуючи вартість цифрових копій, їх значення для сучасного інформаційного суспільства, а також зміну статусу, в разі пошкодження або втра-

ти оригіналу, чому використання хмарних технологій за межами України не становить таку саму загрозу, зважаючи, що часто такі послуги зберігання інформації українським архівам і бібліотекам надаються в межах благодійної допомоги з боку наших іноземних колег, партнерів? Вважаємо, що відповідь на це питання слід надавати з урахуванням двох основних чинників: існування спадщини і можливості України, зокрема українських архівів і бібліотек. Як би не було важко це сприймати, вочевидь, краще мати небезпеку щодо неповернення фондів, окремих документів, майстер-копій, але зберегти їх для людства, ніж втратити їх назавжди.

Слід констатувати, що найкраща практика реалізації зберігання документів в електронній формі від концепції до нормативно-правового регулювання цієї діяльності в Україні простежується в архівній галузі. Архівістам знадобилося менше 10 років, щоб створити загальну систему підготовки до передавання та приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання. Концепція планування життєвого циклу електронних документів (Забенько & Ковтанюк, 2013) стала «дорожньою картою» для врегулювання усіх процесів від створення електронних документів до їх знищення або передавання на постійне зберігання, що є обов'язковою для застосування всіма юридичними особами, незалежно від форми їх власності, в діяльності яких створюються управлінські документи постійного та тривалого (понад 10 років) строків зберігання, та створення відповідного програмного забезпечення, яке поділяється на програми для архівних структурних підрозділів юридичних осіб – джерел комплектування архівних установ і загальної інформаційно-комунікаційної системи ЕЛАРСИС (Електронні архівні системи) для всіх архівних установ України. Створення цієї системи в межах пілотного проекту завершено у 2023 році (Державна архівна служба України, 2024, с. 41). У 2020 році було затверджено нормативно-правовий акт, відповідно до якого здійснювалося створення зазначених програмно-технічних комплексів на базі Міністерства юстиції України і Державної архівної служби України (Міністерство юстиції України, 2020).

Крім того, реалізовано відповідне програмно-технічне рішення у складі системи електронної взаємодії органів виконавчої влади, що дозволяє цій системі не тільки надсилати вихідні та отримувати вхідні електронні документи між усіма підключеними до неї юридичними особами, а також приймати-передавати електронні документи до ЕЛАРСИС від цих юридичних осіб (Державне підприємство «Державний центр інформаційних ресурсів України», 2022). Згідно з пунктом 1.1.1.3 Плану роботи Державної архівної служби України на 2024 рік (Міністерство юстиції України, 2023), до жовтня цього року повинні бути підготовлені відповідні зміни до наказу Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5.

Останній крок, який потрібно зробити Державній архівній службі України, – це створити систему зберігання архівних електронних справ (відповідне програмно-технічне рішення) та врегулювати її функціонування відповідним нормативно-правовим актом. Необхідна науково-дослідна робота щодо створення методичної бази вже ведеться (Дідух та ін., 2019; Бойко та ін., 2022). Крім того, розв'язання цієї проблеми щільно пов'язано зі зберіганням цифрових копій документів НАФ, що високими темпами останнім часом здійснюють архівні установи. Зазначимо, що, порівнюючи з електронними документами, які не такі великі за розмірами файлів, в яких зберігається документна інформація, файли цифрових

копій (майстер-копій) значно більші. Отже, завдання створення архівного дата-центру потребує ретельного планування видатків відповідно до щорічних темпів зростання загального обсягу даних, масштабування сховищ, заміни носіїв, гарантії їх виробника щодо подальшої експлуатації, а також утримання висококваліфікованих спеціалістів з інформаційних технологій та захисту інформації.

В архівній галузі у 2019 році також зроблено перший крок щодо створення методичної бази, що уніфікує не лише оцифрування документів, а також багато інших процесів у виробництві цифрового фонду користування документами НАФ (Дідух та ін., 2021).

Задіяна в архівній сфері стратегія від результатів наукових досліджень до створення програмно-технічних комплексів у межах пілотних проектів, їх доопрацювання за результатами дослідної експлуатації та створення нормативно-правової бази, що відповідає отриманим практичним досягненням, запропонована у 2018 році у Плані заходів із реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні (Кабінет Міністрів України, 2018), є запорукою успішної трансформації окремої галузі та загального електронного документообігу в Україні.

Ці досягнення стали можливими завдяки системному погляду на усі архівні процеси в умовах цифрової трансформації діяльності архівних установ України в межах науково-дослідних тем, насамперед Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства, а також наукових тем Центрального державного електронного архіву України (далі – ЦДЕА України) протягом його існування у 2007–2015 роках. Крім того, ЦДЕА України активно розробляв актуальну проблематику щодо зберігання сучасних форм документів та впроваджував ці розробки в діяльність установи, а саме: зберігання електронних інформаційних ресурсів (баз даних, реєстрів, вебсайтів), документів в електронній формі (колекції цифрових аудіовізуальних документів, цифрові копії документів про події, явища, із приватних колекцій тощо), зокрема особового походження (рукописи, сторінки соціальних мереж, щоденники, блоги, сторінки вебсайтів, повідомлення електронної пошти тощо). Зазначимо, що це створило підґрунтя для інституалізації електронного архівознавства як нового наукового напрямку архівознавства (Гаранін & Коўтанюк, 2017, с. 3; Ковтанюк, 2021; Калакура, 2021; Калакура & Палієнко, 2021). Проте зазначений науковий напрям потребує подальшого ґрунтового теоретичного дослідження щодо властивостей архівних документів в електронній формі, їх форм, типів, класифікації, сутності нових процесів в архівній справі, визначення об'єкта, предмета і завдань, його місця в архівознавстві, ролі в цифровій гуманітаристиці, міждисциплінарних зв'язків, зокрема з документознавством, книгознавством, бібліотекознавством, соціальними комунікаціями, інформаційними технологіями тощо. Це дозволить зробити правильні кроки у подальшому розвитку ЕЛАРСИС, загальної системи надання доступу до документної інформації в цифровій формі, комплектування архівних і бібліотечних установ документами в електронній формі, у тому числі електронних інформаційних ресурсів, створення інформаційних автоматизованих систем за єдиними вимогами, зокрема НЕБ, підготовки підручників, запровадження нових навчальних програм у вишах за профільними спеціальностями для підготовки фахівців-гуманітаріїв із поглибленим знанням інформаційних технологій

як вимоги часу для подолання архівами та бібліотеками викликів, що висуває перед ними сучасне інформаційне суспільство.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження слід констатувати, що найбільших успіхів у розбудові загальної системи від створення до передавання на постійне зберігання документів в електронній формі досягли українські архівісти, подолавши шлях від концепції до нормативно-правової та методичної баз, що укладають багато документів, які детально регламентують різні аспекти функціонування загальної системи щодо опрацювання управлінських електронних документів у діловодстві, архівних підрозділах юридичних осіб та архівних установах.

Рішення, запроваджені в бібліотечній сфері, переважно вирішують проблеми автоматизації окремих установ. Отже, мають локальний характер.

До спільної проблеми слід віднести відсутність єдиних підходів до створення системи зберігання документів в електронній формі, зокрема електронних документів, цифрових документів та визначення вимог до структури і змісту їх метаданих. Якщо з метаданими управлінських електронних документів питання майже вирішено, залишилося підготувати зміни до відповідних нормативно-правових актів у цьому році, то з підходами щодо їх зберігання ще слід визначатися. Проте певні результати науково-дослідної роботи в цьому напрямі архівістами вже досягнуто. Крім того, архівісти багато зробили не тільки в оцифруванні документів Національного архівного фонду, а також у підготовці методичної бази щодо створення загального цифрового фонду користування, надавши усім архівним установам єдині вимоги до створення цифрових копій документів.

За результатами розгляду Концепції Національної електронної бібліотеки України, розробленої при Міністерстві культури та інформаційної політики України, вочевидь, слід виконати певні уточнення у загальних підходах щодо уніфікації інформаційних об'єктів, які подібні в архівній, бібліотечній, музейній, видавничій сферах діяльності, і у запропонованих процесах, наблизивши загальний порядок до реальних кращих практик, зокрема українських.

Водночас потребує суттєвої зміни загальний підхід до послідовності створення окремих модулів запропонованої системи, насамперед першочерговість створення центрального зведеного каталогу як єдиного джерела метаданих для їх глобальної уніфікації.

На жаль, значення метаданих в означеній Концепції принижена, незважаючи на їх виключну роль у керуванні всіма процесами в інформаційних системах, тим більш у таких складних, як Національна електронна бібліотека України, що з самого початку позиціонується в Україні як інтеграційний ресурс для різних сфер діяльності. Модуль формування центрального зведеного каталогу взагалі відтерміновано авторами Концепції на невизначений термін.

Важливою проблемою є розбудова системи «довготривалого зберігання», формування якої, на нашу думку, слід розпочинати з вимог до інформаційних об'єктів, якими вона наповнюватиметься. Це суттєво вплине на структуру і зміст метаданих, потрібних для керування цією системою. Тут слід скористатися успішним досвідом українських архівістів і таких установ, як Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, що є провідним методичним центром в системі бібліотечних

установ України та має власний досвід створення складних інформаційних автоматизованих систем, а також Центральна науково-технічна бібліотека України, що успішно працює над загальними проєктами Міністерства освіти і науки України.

Крім того, процеси оцифрування є незупинними в Україні, особливо, зважаючи на тривалий воєнний стан. Отже, політика формування системи зберігання цифрових копій документів (майстер-копій) у межах Національної електронної бібліотеки України потребує перегляду щодо запровадження розподіленої загальної системи. Централізоване зберігання доцільно запропонувати лише установам, що не в змозі з об'єктивних причин зберігати власні майстер-копії, а централізованим зробити репозиторій як єдиний фонд користування. Вочевидь, його розмір буде значно меншим за систему «довготривалого зберігання» у перерахунку на кількість файлів.

Враховання зазначених зауважень і пропозицій є надактуальним завданням, зважаючи на визначені Міністерством культури та інформаційної політики України термінів щодо затвердження Концепції створення Національної електронної бібліотеки України на нормативно-правовому рівні.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Бойко, В. Ф., Ковтанюк, Ю. С., & Свердлик, З. М. (Уклад.). (2022). *Приймання-передавання документів в електронній формі на постійне зберігання* [Методичні рекомендації]. Державна архівна служба України. https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1479_4.pdf
- Верховна Рада України. (2003, 22 травня). *Про електронні документи та електронний документообіг* (Закон № 851-IV). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/851-15>
- Гаранін, А. Я., & Коўтанюк, Ю. С. (2017, 6 кастрычніка). Інституціоналізація навчальних дисциплін «Електронне документознавство та архівознавство в Україні». В *Вышэйшая адукацыя ў сферы крыніцазнаўства, архівазнаўства дакументазнаўства ў Беларусі: дасягненні і перспектывы* [Программа круглого стола]. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт.
- Державна архівна служба України. (2020). *Стратегія розвитку архівної справи на період до 2025 року: проєкт*. <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/Стратегія-розвитку-архівної-справи.pdf>
- Державна архівна служба України. (2023). *Концепція розвитку архівної справи до 2026 року: проєкт*. https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/18.10_SURGe_Концепція-розвитку-2026.pdf
- Державна архівна служба України. (2024). *Про роботу укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2023 році та пріоритети на 2024 рік*. https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/Звіт-2024_Final.pdf
- Державне підприємство «Державний центр інформаційних ресурсів України». (2022). *Послуги з приведення у відповідність функціонала приймання/передачі даних через СЕВ ОБВ у форматі ASIC. Код ДК 021:2015 – 2015: 72260000-5 Послуги, пов'язані з програмним забезпеченням*. ДП «Прозорро». <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2022-08-18-005640-a>
- Дідух, Л. В., Залеток, Н. В., & Ковтанюк, Т. М. (Уклад.). (2021). *Цифровий фонд користування документами Національного архівного фонду: створення, зберігання, облік та доступ до нього* [Методичні рекомендації]. Державна архівна служба України. https://undiasd.archives.gov.ua/doc/2021_digit_fund_korist_docNAF.pdf
- Дідух, Л. В., Залеток, Н. В., Ковтанюк, Т. М., & Чернятинська, Ю. Г. (Уклад.). (2019). *Забезпечення збереженості електронних документів Національного архівного фонду* [Мето-

- дичні рекомендації]. Державна архівна служба України. https://undiasd.archives.gov.ua/doc/metod_rec_zber_ed_naf.pdf
- Забенько, Ю. І., & Ковтанюк, Ю. С. (2013). Концепція планування життєвого циклу електронних документів. *Архіви України*, 5(287), 63–97.
- Кабінет Міністрів України. (2016, 23 березня). *Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»* (Розпорядження № 219-р). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p>
- Кабінет Міністрів України. (2018, 22 серпня). *Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні* (Розпорядження № 617-р). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-p>
- Кабінет Міністрів України. (2023, 3 березня). *Про схвалення Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія» та затвердження операційного плану її реалізації на 2023–2025 роки* (Розпорядження № 190-р). Урядовий портал. <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-skhvalennia-stratehii-rozvytku-chytannia-na-period-do-2032-roku-chytannia-iak-zhyttieva-s190-30323>
- Калакура, Я. С. (2021, 22–23 квітня). Інституціоналізація електронного архівознавства як наукової та навчальної дисципліни. В *Архівістика: теорія, методика, практика* [Матеріали конференції] (с. 88–93). Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
- Калакура, Я., & Палієнко, М. (2021). Концептуалізація електронного архівознавства в контексті цифровізації українського суспільства. *Архіви України*, 3(328), 36–65. <https://doi.org/10.47315/archives2021.328.036>
- Ковтанюк, Ю. С. (2021, 22–23 квітня). Електронне архівознавство як науковий напрям архівознавства. В *Архівістика: теорія, методика, практика* [Програма конференції]. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. <https://kaf-archives.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/prohrama-konferentsii-1.pdf>
- Ковтанюк, Ю. С. (2024). Актуальні питання збереженості фондів архівів, бібліотек і музеїв як установ культури в умовах воєнного стану. *Бібліотечний вісник*, 2, 12–31.
- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2023, 1 березня). *Про утворення тимчасової робочої групи з питань створення Національної електронної бібліотеки України* (Наказ № 96). <https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2023/03/Nakaz-96.pdf>
- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2024a, 16 січня). *Про План роботи Міністерства культури та інформаційної політики України на 2024 рік* (Наказ № 13). https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/01/13_nakaz.pdf
- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2024b, 31 січня). *Загальні технічні вимоги до компонентів системи Національної електронної бібліотеки України: проєкт* (Схвалено на засіданні тимчасової робочої групи з питань створення Національної електронної бібліотеки України при МКІП).
- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2024c, 31 січня). *Концепція створення Національної електронної бібліотеки України: проєкт* (Схвалено на засіданні тимчасової робочої групи з питань створення Національної електронної бібліотеки України при МКІП).
- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2024d, 31 січня). *Положення про Національну електронну бібліотеку України: проєкт* (Схвалено на засіданні тимчасової робочої групи з питань створення Національної електронної бібліотеки України при МКІП).
- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2024e, 31 січня). *Проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу»* (Схвалено на засіданні тимчасової робочої групи з питань створення Національної електронної бібліотеки України при МКІП).

- Міністерство культури та інформаційної політики України. (2024f, 31 січня). *Регламент роботи Національної електронної бібліотеки України: проєкт* (Схвалено на засіданні тимчасової робочої групи з питань створення Національної електронної бібліотеки України при МКІП).
- Міністерство юстиції України. (2014, 11 листопада). *Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання* (Наказ № 1886/5). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14>
- Міністерство юстиції України. (2020, 30 грудня) *Про затвердження Порядку приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання* (Наказ № 4555/5). Верховна Рада України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1317-20#Text>
- Міністерство юстиції України. (2023, 27 грудня). *План роботи Державної архівної служби України на 2024 рік* (Затверджено № 775-34-23). Державна архівна служба України. https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/ПЛАН-поботи-Укрдержархіву-на-2024-рік_затв_compressed.pdf
- Стратегія розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2022–2025). (2023). *Бібліотечний вісник*, 2, 3–6.
- OAIS Reference Model (ISO 14721). (n.d.). *Home*. Retrieved April 15, 2023, from <http://www.oais.info>

REFERERCES

- Boiko, V. F., Kovtaniuk, Yu. S., & Sverdlyk, Z. M. (Comps.). (2022). *Pryimannia-peredavannia dokumentiv v elektronni formi na postiine zberihannia* [Acceptance and transfer of documents in electronic form for permanent storage] [Methodological recommendations]. State Archival Service of Ukraine. https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1479_4.pdf [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2016, March 23). *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku bibliotечноi spravy na period do 2025 roku "Iakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy"* [On approval of the Library Development Strategy for the period up to 2025 "Qualitative changes in libraries for sustainable development of Ukraine"] (Order No. 219-r). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-p> [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018, August 22). *Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z realizatsii Kontseptsii rozvytku elektronnoho uriaduvannia v Ukraini* [On approval of the action plan for the implementation of the Concept of e-Governance Development in Ukraine] (Order No. 617-r). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-p> [in Ukrainian].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023, March 3). *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku chytannia na period do 2032 roku "Chytannia yak zhyttieva stratehiia" ta zatverdzhennia operatsiinoho planu yii realizatsii na 2023–2025 roky* [On approval of the Reading Development Strategy for the period up to 2032 "Reading as a Life Strategy" and approval of the operational plan for its implementation for 2023–2025] (Order No. 190-r). Government Portal. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-rozvytku-chytannia-na-period-do-2032-roku-chytannia-iak-zhyttieva-s190-30323> [in Ukrainian].
- Didukh, L. V., Zalietok, N. V., & Kovtaniuk, T. M. (Comps.). (2021). *Tsyfrovyi fond korystuvannia dokumentamy Natsionalnoho arkhivnoho fondu: stvorennia, zberihannia, oblik ta dostup do noho* [Digital fund for the use of documents of the National Archive Fund: creation, storage, accounting and access to it] [Methodological recommendations]. State Archival Ser-

- vice of Ukraine. https://undiasd.archives.gov.ua/doc/2021_digit_fund_korist_docNAF.pdf [in Ukrainian].
- Didukh, L. V., Zaliotok, N. V., Kovtaniuk, T. M., & Cherniatynska, Yu. H. (Comps.). (2019). *Zabezpechennia zberezhenosti elektronnykh dokumentiv Natsionalnogo arkhivnogo fondu* [Ensuring the preservation of electronic documents of the National Archive Fund] [Methodological recommendations]. State Archival Service of Ukraine. https://undiasd.archives.gov.ua/doc/metod_rec_zber_ed_naf.pdf [in Ukrainian].
- Haranin, A. Ya., & Kovtaniuk, Yu. S. (2017, October 6). Instyuttsionalizatsiia navchalnykh dystsyplin "Elektronne dokumentoznavstvo ta arkhivoznavstvo v Ukraini" [Institutionalization of educational disciplines "Electronic document studies and archival studies in Ukraine"]. In *Vyshhejs'hajia adukacija w sfery krynicaznavstva, arhivaznavstva dakumentaznavstva w Belarusi: dasjagnenni i perspektyvy* [Higher education in the field of source studies, archival studies, document studies in Belarus: achievements and prospects] [Roundtable programme]. Belarusian State University [in Ukrainian].
- Kalakura, Ya. S. (2021, April 22–23). Instyuttsionalizatsiia elektronnoho arkhivoznavstva yak naukovoï ta navchalnoï dystsypliny [Institutionalization of electronic archival studies as a scientific and educational discipline]. In *Arkhivistyka: teoriia, metodyka, praktyka* [Archivistics: theory, methodology, practice] [Conference proceedings] (pp. 88–93). Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University [in Ukrainian].
- Kalakura, Ya., & Paliienko, M. (2021). Kontseptualizatsiia elektronnoho arkhivoznavstva v konteksti tsyfrovizatsii ukrainskoho suspilstva [The conceptualization of electronic archives in the context of digitalization of Ukrainian society]. *Archives of Ukraine*, 3(328), 36–65. <https://doi.org/10.47315/archives2021.328.036> [in Ukrainian].
- Kovtaniuk, Yu. S. (2021, April 22–23). Elektronne arkhivoznavstvo yak naukovyi napriam arkhivoznavstva [Electronic archival studies as a scientific direction of archival studies]. In *Arkhivistyka: teoriia, metodyka, praktyka* [Archivistics: theory, methodology, practice] [Conference programme]. Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University. <https://kaf-archives.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/prohrama-konferentsii-1.pdf> [in Ukrainian].
- Kovtaniuk, Yu. S. (2024). Aktualni pytannia zberezhenosti fondiv arkhiviv, bibliotek i muzeiv yak ustanov kultury v umovakh voiennoho stanu [Topical issues of preserving the collections of archives, libraries and museums as cultural institutions under martial law]. *Biblioteknyi visnyk*, 2, 12–31 [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2023, March 1). *Pro utvorennia tymchasovoi robochoi hrupy z pytan stvorennia Natsionalnoi elektronnoi biblioteky Ukrainy* [On the establishment of a temporary working group on the creation of the National Electronic Library of Ukraine] (Order No. 96). <https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2023/03/Nakaz-96.pdf> [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2024a, January 16). *Pro Plan roboty Ministerstva kultury ta informatsiinoï polityky Ukrainy na 2024 rik* [On the Work Plan of the Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine for 2024] (Order No. 13). https://mcip.gov.ua/wp-content/uploads/2024/01/13_nakaz.pdf [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2024b, January 31). *Zahalni tekhnichni vymohy do komponentiv systemy Natsionalnoi elektronnoi biblioteky Ukrainy: proïekt* [General technical requirements for components of the National Electronic Library of Ukraine system: draft] (Approved at the meeting of the temporary working group on the creation of the National Electronic Library of Ukraine at the MCIP) [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2024c, January 31). *Kontseptsiiia stvorennia Natsionalnoi elektronnoi biblioteky Ukrainy: proïekt* [Concept of the National Electronic Library of Ukraine: draft] (Approved at the meeting of the temporary working group on the creation of the National Electronic Library of Ukraine at the MCIP) [in Ukrainian].

- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2024d, January 31). *Polozhennia pro Natsionalnu elektronnu biblioteku Ukrainy: proiekt* [Regulations on the National Electronic Library of Ukraine: draft] (Approved at the meeting of the temporary working group on the creation of the National Electronic Library of Ukraine at the MCIP) [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2024e, January 31). *Proiekt Zakonu Ukrainy "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro biblioteku i bibliotечnu spravu"* [Draft Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On Libraries and Librarianship"] (Approved at the meeting of the temporary working group on the creation of the National Electronic Library of Ukraine at the MCIP) [in Ukrainian].
- Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. (2024f, January 31). *Rehlament roboty Natsionalnoi elektronnoi biblioteki Ukrainy: proiekt* [Regulations of the National Electronic Library of Ukraine: draft] (Approved at the meeting of the temporary working group on the creation of the National Electronic Library of Ukraine at the MCIP) [in Ukrainian].
- Ministry of Justice of Ukraine. (2014, November 11). *Pro zatverdzhennia Poriadku roboty z elektronnyimi dokumentamy u dilovodstvi ta yikh pidhotovky do peredavannia na arkhivne zberihannia* [On approval of the Procedure for working with electronic documents in record keeping and preparing them for archival storage] (Order No. 1886/5). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14> [in Ukrainian].
- Ministry of Justice of Ukraine. (2020, December 30) *Pro zatverdzhennia Poriadku pryimannia-pere-davannia elektronnykh dokumentiv Natsionalnoho arkhivnoho fondu na postiine zberihannia* [On approval of the Procedure for acceptance and transfer of electronic documents of the National Archival Fond for permanent storage] (Order No. 4555/5). Verkhovna Rada of Ukraine. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1317-20#Text> [in Ukrainian].
- Ministry of Justice of Ukraine. (2023, December 27). *Plan roboty Derzhavnoi arkhivnoi sluzhby Ukrainy na 2024 rik* [Work Plan of the State Archival Service of Ukraine for 2024] (Approved No. 775-34-23). State Archival Service of Ukraine. https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/ПЛАН-поботи-Укрдержархіву-на-2024-рік_затв_compressed.pdf [in Ukrainian].
- OAIS Reference Model (ISO 14721). (n.d.). *Home*. Retrieved April 15, 2023, from <http://www.oais.info> [in English].
- State Archival Service of Ukraine. (2020). *Stratehiia rozvytku arkhivnoi spravy na period do 2025 roku: proiekt* [Strategy for the development of archival affairs until 2025: draft]. <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/Стратегія-розвитку-архівної-справи.pdf> [in Ukrainian].
- State Archival Service of Ukraine. (2023). *Kontseptsiiia rozvytku arkhivnoi spravy do 2026 roku: proiekt* [Concept for the development of archival affairs until 2026: draft]. https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/18.10_SURGe_Концепція-розвитку-2026.pdf [in Ukrainian].
- State Archival Service of Ukraine. (2024). *Pro robotu ukrderzharkhivu, arkhivnykh ustanov i spetsialnykh ustanov strakhovoho fondu dokumentatsii u 2023 rotsi ta priorytety na 2024 rik* [On the work of the Ukrainian State Archive, archival institutions and special institutions of the insurance fund of documentation in 2023 and priorities for 2024]. https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/Звіт-2024_Final.pdf [in Ukrainian].
- State Enterprise "State Center of Resources of Ukraine". (2022). *Posluhy z pryvedennia u vidpovidnist funktsionala pryimannia/peredachi danykh cherez SEV OVV u formati ASIC. Kod DK 021:2015 – 2015: 72260000-5 Posluhy, poviazani z prohramnym zabezpechenniam* [Services for conforming the functionality of receiving/transmitting data through the EEI EAS in ASIC format. DK code 021:2015 – 2015: 72260000-5 Software-related services]. SE "Prozorro". <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2022-08-18-005640-a> [in Ukrainian].
- Stratehiia rozvytku Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho (2022–2025) [Development strategy of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (2022–2025)]. (2023). *Bibliotечnyi visnyk*, 2, 3–6 [in Ukrainian].

- Verkhovna Rada of Ukraine. (2003, May 22). *Pro elektronni dokumenty ta elektronnyi dokumentoo-bih* [On electronic documents and electronic documents circulation] (Law No. 851-IV). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/851-15> [in Ukrainian].
- Zabenko, Yu. I., & Kovtaniuk, Yu. S. (2013). Kontsepsiia planuvannia zhyttievoho tsykladu elektronnykh dokumentiv [The conception of the planning of the life cycle of electronic documents]. *Archives of Ukraine*, 5(287), 63–97 [in Ukrainian].

UDC 930.2:002:[005.92:004.63]:006.3/.8 (477)

Yurii Kovtaniuk,
PhD in Historical Sciences,
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: y.kovtaniuk@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-4120-1875

FROM THE CONCEPT OF STORING DOCUMENTS IN ELECTRONIC FORM TO THE REGULATORY AND LEGAL BASIS OF CREATING NATIONAL ARCHIVAL AND LIBRARY INFORMATION RESOURCES

The aim of the article is to study conceptual principles of storing documents in electronic form, in particular, electronic documents, digital documents and creating metadata for them, taking into account integration processes of grounding national information resources in archival and library spheres of activity. Additionally, to trace tendencies in the implementation of existing concepts, to identify the best Ukrainian practices, to highlight defects, and offer possible ways to solve problems.

Research methods. This study uses the following methods: theoretical, as moving from the abstract to the concrete, reality reflection in thinking; empirical, as observation and comparison; complex, as system analysis, synthesis and modulation; special, as graphic and component analysis; prognostication.

Scientific novelty consists in implementating a systematic interdisciplinary comparative analysis of the problem of storing documents in electronic form in archives and libraries, in order to determine the directions for solving this problem, using the definition of common requirements for similar information objects and processes, particularly, in the context of the initiative to create the National Electronic Library of Ukraine, in which it is offered to integrate information on objects of national heritage stored in archives, libraries, museums, as well as thereafter data from publishers.

Main conclusions. Based on the results of this research, it should be stated that Ukrainian archivists achieved the greatest success in developing the overall system from creation the documents in electronic form to their transmission for permanent storage. An important issue is the development of the “long-term storage” system, the formation of which, in our opinion, should begin with the requirements for the information objects with which this system will be filled. This will significantly affect the structure and content of the metadata needed to manage this system. The successful experience of Ukrainian archivists and librarians should be used here. The most urgent task is to put the finishing touches to the Concept of creating the National Electronic Library of Ukraine according to the best domestic and foreign practices.

Keywords: concept; storage of documents; digital documents; electronic form; electronic document; metadata; master copy; National Electronic Library; regulatory and legal basis; electronic archival studies.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2024 р.